

COVIDOVÝ KATASTR

aneb

Malý průvodce po hranicích Křtinského království

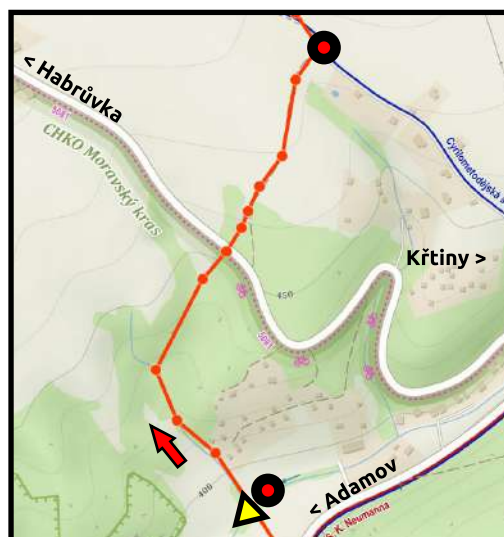
Když si Jeho Výsost, císař Josef II., v roce 1789 usmyslila vynaléztí pojem **josefínský katastr**, jistě netušila, že o 232 let později si vláda jedné z odpadlických držav usmyslí, že využije jeho vynálezu k izolaci svých oveček, nakažených koronavirem. A přesně to se stalo.

Abychom byli přesní, josefínský katastr už dávno neplatí. Po mnoha reformách a jiných turbulencích vstoupil dne 1. ledna 1928 v platnost pojem **katastrální území**, který platí dodnes. Co do rozsahu je však katastrální území v našem případě - až na pár drobností - stejné, jako ten josefínský katastr.

Nejnovější protiepidemická opatření nás uzavřela do hranic katastrálního území obce. Poprvé v dějinách tak má většina z nás příležitost si uvědomit, že nějaký katastr vůbec existuje a osahat si jej nohama. Počítám, že mnozí z vás přišli na stejný nápad, jako já, že si ten katastr, v rámci maximalizace povolených vycházek, celý obejdou.

V turistických mapách hranice katastru nenajdete, v přírodě stěží. Abyste nad nimi nemuseli příliš bádát, připravil jsem pro vás malého průvodce po hranici našeho Křtinského království, který je rozdělen do desíti kapitol. Popis začínáme u Mramorky, ale na trasu můžete nastoupit v kterémkoli bodě hranice a můžete ji absolvovat i v protisměru. Trasa bude stále stejně dlouhá: **16,7 km**, což představuje plochu **1114 ha**. Nejnižší bod: **390 m.n.m.**, nejvyšší bod: **574 m.n.m.**

Označení: ● ... začátek/konec popisovaného úseku, ▲ ... trojmezí tří katastrů, ↑ ... popisovaný směr pochodu.

1. úsek: Potok u Mramorky - Habrovsko

Na louce přímo naproti Mramorce přitéká do Křtinského potoka malý potůček od Habruvky. Tam je první trojmezí: Křtiny-Březina-Habruvka. Je to také **nejnižší bod celého katastru**, 390 m.n.m.. Hranice katastru odtud vede potůčkem, kolem zahrádek vzhůru k Habruvce.

Cestou si povšimneme, že obecní čistírna odpadních vod neleží v našem katastru, jak by člověk očekával, ale v katastru Březiny, zatímco vedlejší hájovna je pro změnu v katastru Habruvky. Straň po naší levé ruce - na habrovském území - nebyvala vždy tak zarostlá a sloužila kdysi křtinským klukům a holkám k lyžování a sáňkování, pod názvem **Buzičák** (podle hajného Buzického). Kousek nad zahrádkami uhneme lesem u pramene doprava, směrem k habrovské silnici. Přitom mineme lom. V něm se kdysi těžila droba, později sloužil jako neoficiální střelnice a také k pálení čarodějnic.

Překročíme habrovskou silnici a kolem zcela novodobé přečerpávací stanice habrovského vodovodu dojdeme přes louku k bývalé středověké habrovské silnici.

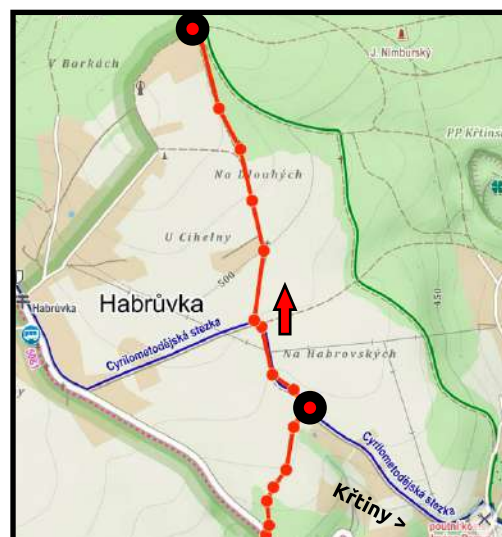
2. Habrovsko

Tuto etapu zahájíme na Habrovsku, přesněji řečeno v polní trati **Na Habrovských**. Tento název nesou křtinská políčka na Habrovsku od nepaměti. V mapách se objevil v roce 1826 (tzv. *Stabilní katastr*).

U cesty napočítáme několik prastarých třešní, které původně tvořily legendární **Třešňovou alej**, táhnoucí se od farské zahrady směrem k habrovské **Cihelně**. Tato alej byla vysazena v říjnu 1936 žáky 4. ročníku Měšťanské školy ve Křtinách, pod dozorem odborného učitele Františka Hlouška a skoro celé století uspokojuje chuti křtinských i habrovských dětí. Dnes již staré stromy chřadnou. Je na nás, abychom alej omladili.

Cihelna je zajímavý izolovaný komplex několika budov na okraji habrovského katastru. Zde nepřehlédněte litinový křížek z roku 1851, který je na křtinské straně hranice.

Od cihelny pokračuje hranice katastru k cípu lesa **Na Dlouhých** a po okraji lesa na konec luk. Ten je dnes oplocen koňskými výběhy. Cestou se potkáme se zelenou turistickou značkou, jež nás povede dál.

3. Zemanův žleb - Dykova školka

V tomto úseku je hranice značena zelenou turistickou značkou. Prašná cesta přijde zprava ze Zemanova žlebu až před koncem etapy.

Tam nás čeká areál **Dykových lesních školek**, provozovaných ŠLP. Nesou jméno významného lesnického odborníka, prvorepublikového profesora brněnské lesnické fakulty, profesora Antonína Dyka a leží ve třech katastrech.

Pár metrů vlevo od cesty je **Klostermannova studánka**, vybudovaná ve dvacátých letech dalším prvorepublikovým lesnickým profesorem Josefem Opletalem. Spisovatel Karel Klostermann napsal v devatenáctém století několik desítek románů a povídek z Šumavy a okolí. Jeho romány dodnes stojí za přečtení.

Voda ze studánky odtéká krátkým slepým údolíčkem, na jehož konci se propadá do podzemí. V roce 1959 prokázal speleolog Rudolf Burghardt, že se voda propadá do hloubky asi 200 metrů, až do podzemí Jedovnického potoka, tekoucího hluboko pod námi a spekuloval přitom o propasti, hlubší, než Barazdaláš (*tehdy nejhlubší propast ČSSR*).

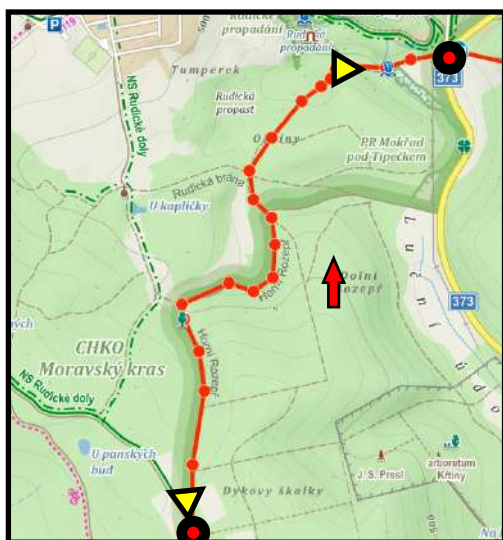
4. Dykovy školky - silnice u Rudického propadání

U Dykových školek se setkáme s dalším sousedem, s Rudicí. Trojmezí představuje rozcestí před starou loveckou boudou. Bouda leží v rudickém katastru, školka vlevo v habrovském, les vpravo v našem.

Prašná cesta klesá mezi školkami a pak krasovým územím až na okraj louky, která se ukrývá v rudických lesích. Horní větev luk se táhne ke kapličce sv. Antonína u Rudice. Hranice katastru ale probíhá okrajem spodní větve louky. Pro nás bude snazší projít až za konec louky po sousední lesní cestě.

Odtud vystoupáme nahoru a pak trochu dolů, na hranu krasového údolí. Tam nás čeká další dvojmezí a setkání s katastrem Jedovnic. Samotné **Rudické propadání** odtud vidět není, ale soupeří o ně - asi 200 metrů mimo naši hranici - Jedovnice s Rudicí. Voda se propadá sotva pár metrů od jejich hranice a to na rudické straně, ale většina údolí leží v katastru jedovnickém.

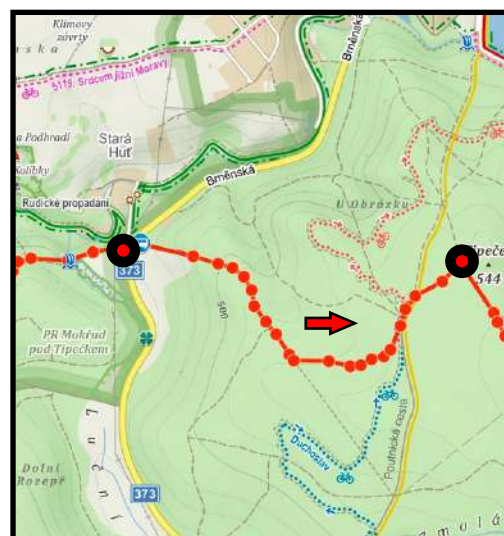
Na tomto dvojmezí uhne naše hranice vpravo dolů a přes vlhkou louku s jezírčkem, kde je přírodní rezervace "**Mokřad pod Típečkem**", ke křížku u autobusové zastávky u Rudického propadání. Mokřad je náš, ale voda z něj vytéká roklí s vodopádem na jedovnickou stranu.

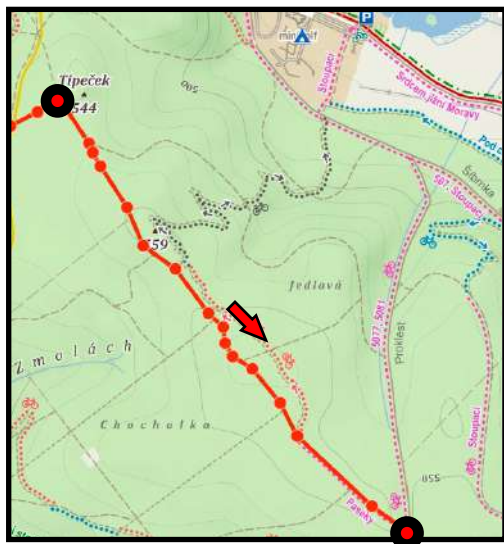

5. Propadání - Típeček

Z nejsevernějšího bodu křtinského katastru se pustíme okrajem louky nad silnicí, která v letošní covidové zimě sloužila jako oblíbené sáňkoviště přespolních a vystoupáme nahoru k lesu. Pak pokračujeme lesní cestou dál vzhůru, až k široké cestě se žlutou značkou a odtud po Poutnické cestě pod nevýrazný vrcholek **Típeček**.

V těch místech stávala prý ve středověku vesnice. Jmenovala se Típeček. Zajímavé je, že v hlubinách Rudického propadání, hluboko pod místy, kterými jsme se k Propadání blížili, teče podzemní potok, který během svého toku od pramene, až k soutoku s Jedovnickým potokem, ani na vteřinu nezahledne paprsek slunce. Nenajdete jej na žádné turistické mapě. A přitom je na něm i přehrada, pochopitelně podzemní, z níž čerpá vodu celá Rudice. A proč o tom píšu? Protože podzemní tok se také jmenuje Típeček. Je zde zkrátka trochu přetípečkováno.

6. Típeček - Cesta k Proklestu

Od tohoto místa půjdeme po široké cestě, kudy vedla ještě před třicíti lety žlutá značka ze Křtin do Jedovnic. Její přeznačení na počátku devadesátých let učinilo tuto část světa turisticky téměř nedostupnou. Dokud nepřišli cyklisté se svými **singl-traily**. Dnes už to tu zase žije, ale teď na jaře tolik ne. Singl-traily jsou ještě uzavřeny.

Zhruba v polovině této etapy si povšimněte vlevo u cesty staré douglasky. Žádná krasavice. Když si ji ale prohlédnete pořádně, zjistíte, že v její koruně se ukrývá **obří čarověník** - hustá koule jehličnatých větví, o průměru dobré čtyři metry - rostoucí ve výšce dvaceti metrů nad zemí. Co je čarověník, to si nastudujte za domácí úkol. Není to parazit, ale vzácná růstová anomálie. V této velikosti obzvláště vzácná.

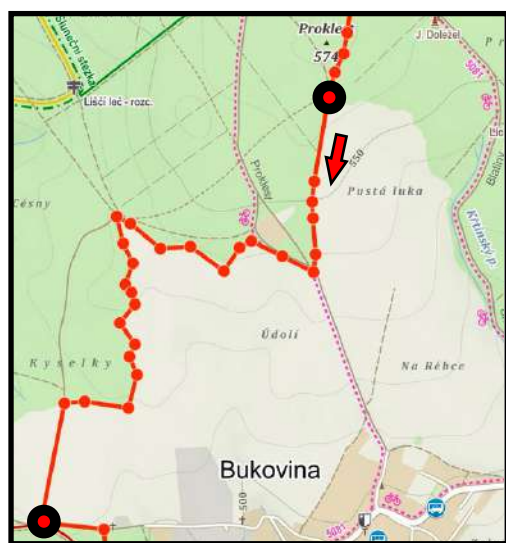
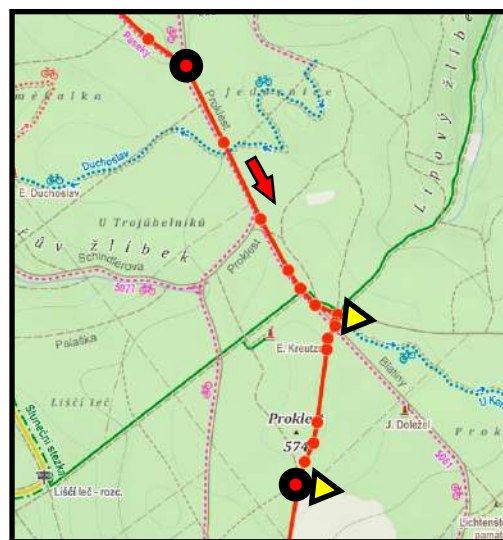
Takto dorazíme až k cestě, vedoucí od Olšovce do Bukoviny. Cesta se jmenuje Proklet, podle vrcholu, k němuž směřuje.

7. Cesta k Proklestu-Blatiny - Proklet

Široká lesní cesta, nesoucí označení Blatiny, je pokračováním dávno zrušené žluté značky a my po ní půjdeme až téměř k Proklestu. V místě, kde se z ní odpojuje vlevo odbočka ke Konvičce a do Bukovinky, odbočuje také hranice katastru. Jenže zatímco hranice jedovnického katastru ke Konvičce opravdu pokračuje, náš katastr po třicíti metrech naráží s Bukovinkou a láme se směrem k Proklestu.

Proklet ovšem těsně mineme. Leží uvnitř našeho katastru, pár metrů od hranice. Se svými 574 metry (ve starých mapách 573,5 m.) nad hladinou Jaderského moře je nejvyšším bodem křtinského katastru. Za zmínku stojí, že tři měsíce před koncem první světové války postavili císařští armádní zeměměřiči "v Proklesti" dřevěnou rozhlednu, která tam stála po celou dobu První republiky.

Cesta, míjející Proklet ve vzdálenosti asi padesáti metrů, dva metry pod vrcholem, nás přivede na okraj lesa. Tam končí naše nejkratší hranice s Bukovinkou a trojmezím začíná katastr Bukoviny. Hranice katastru pokračuje podél okraje lesa k jihu. Budeme-li mít štěstí, otevře se nám po chvíli daleko na obzoru výhled na siluetu Pálavy.

8. Proklet - Březová alej

Hranice katastru v této části kopíruje pečlivě hranici lesa. To znamená, že hájovna pod Proklestem patří do katastru Křtin, nikoli Bukoviny, byť je jen pár stovek metrů odtud. Je to podobná situace, jako u hájovny pod Křtinami, jen naopak. Hranici zde vyznačuje překvapivě velké množství prvorepublikových hranečnicků, možná proto, že z historického hlediska patřily obě sousedící obce Zábrdovickému panství a hranice mezi nimi nebyla dříve dostatečně vyznačena.

Okraj lesa nás nakonec přivede k **Březové aleji**. To je již druhá alej na naší cestě. Z jaké doby alej pochází, přesně nevíme. Nabízí se možnost, že souvisí s liechtensteinskou lesní školkou z počátku dvacátého století, kterou mineme o pár desítek metrů. Dnes je Březová alej v ještě žalostnějším stavu, než ta třesňová na Habrovsku. Původně rostlo z obou stran cesty asi 200 bříz. Dnes jen pár posledních bříz dožívá ve střední části aleje. Zrovna před několika dny se jeden mrtvý strom shroutil na louku i se zbytkem posedu, který k němu byl připevněn.

Ještě v šedesátých letech byly louky směrem k Bukovině - tehdy pole - mnohem členitější, než dnes, jsouce zbrázděny četnými remízky, které již neexistují. Teprve před dvěma lety se jeden náznak remízku u Březovky ze soukromé iniciativy znovu objevil. Původní hranice katastru vedla paralelně s Březovkou asi o 200 metrů blíž k Bukovině a byla tvořena dlouhým, členitým remízkiem, který ještě mnozí z nás pamatují. Po zrušení remízku v sedmdesátých letech jsme o tuto část katastru, zvanou Opatovec, přišli. Dnes tvoří hranici Březová alej.

9. Březovka - Březinská kaplička

Po průchodu Březovou alejí zatáčí hranice po cestě ke křížku u bukovského vodojemu. Asi 60 metrů před ním uhýbá (v důsledku změny hranice katastru u Březovky) celkem nelogicky do lesa, ale jen kousek, jako by se styděla k vodojemu přiblížit. My obejdeme toto místo cestou, odbočující hned za vodojemem doprava, lesem k jihu. Po průchodu krajem lesa (z jedné strany bukovský kravín, z druhé douglaskový **Pionýrský lesík**, vysazený křtinským žactvem v roce 1960) se po levé ruce otevřou bukovská pole. Hranice vede po cestě krajem lesa.

Hned na začátku polí nepřehlédněte oboustrannou alej mohutných douglasek, směřující do nitra lesa ke Křtinám. **Douglasková alej** roste zapomenuta uvnitř lesa, na okraji katastru. Je v dobré kondici a jistě by si zasloužila naši pozornost a ochranu. Je to naše nejkrásnější alej.

Podél lesa nás cesta zavede až na křižovatku Pod Bukovinou. Tady byl dne 20. dubna 1989 v 6:35 ráno spatřen pasažéry autobusu toulavý **medvěd**, který sem zabloudil z Beskyd. A tady nás čeká před poslední fází cesty již páté trojmezí a hranice březinského katastru.

Naše cesta už nějakou dobu kopíruje červenou turistickou značku, která nás přivede až nahoru na okraj lesa u autobusové zastávky pod Lhotkami. Do oken prvních březinských domků bychom odtud mohli kamenem dohodit. Přesto jsme i tady na hranici katastru. Ve skutečnosti to není Březina, ale Proseč, která kdysi patřila - na rozdíl od Březiny - spolu s Křtinami a Bukovinou k Zábrdovickému panství, takže ani tady nebyla hranice původně vyznačena nijak důkladně. Proseč byla připojena k Březině teprve v roce 1953. Zato hranici mezi bývalými dědinami Březinou a Prosečí dodnes vyznačují historické kameny. Ty nejstarší ale leží mimo naši trasu.

Pokračujeme stále po okraji lesa, zvaného od nepaměti Vlčenc (dříve *Wlcjnec*), do nějž se zařezává březinský katastr širokým polem až k hraně údolí, dál kolem telefonní věže až k místu, kde narazíme na zelenou značku ze Křtin do Březiny. Historicky je toto místo rovněž trojmezím (*katastry Křtin, Březiny a Proseče*). Opodál stojí mezi dvěma lipami křížek, nesoucí jeden z nejznámějších biblických textů, *Jan 3,16 (kterému chybí jen úvodní slůvko "Nebo")*, postavený obcí Prosečkou. Křížek je dnes v březinském katastru a od něj se táhne k Březině další zajímavá alej, kterou si vysázeli březinští občané na vlastní náklady v roce 2009.

Pokračující podél lesa, dorazíme pod březinskou kapličkou. Dr. Martin Kříž a Florián Koudelka ve své slavné knize *Průvodce do Moravských jeskyň* z roku 1902 tvrdí, že i zde býval lom. Podle dalších zpráv byla cesta ze Křtin, tak zvaným Březiňákem, počátkem 20. století značně terénně upravena, protože její strmost představovala po staletí pro formany tvrdý oříšek. Dodnes tam lze vidět paralelní úvozy, kterými se snažili dostat nahoru. Ještě před pár desetiletími sloužila v zimě nesjízdná silnice ve Vlčenci jako sánkařská dráha křtinských kluků a holek.

10. Březinská kaplička - Mramorka

V zátočině silnice pod březinskou kapličkou, přejdeme silnici. Polní cesta zde odbočuje cípem lesa na louku, zvanou **Farské pole**. Tento název upomíná, že právě letos to bude 700 let, co toto pole daroval křtinské faře (1. prosince 1321) nejvyšší maršálek království Českého, pan Jindřich z Lipé. A k tomu les zvaný Hora, rozložený ve stráni směrem ke Křtinám, spolu s mlýnem (*který stával do roku 1883 na habrovské křižovatce*) a několika dalšími chalupami. Ještě na počátku 20. století se proto za něj na faře pravidelně modlili.

Pokračujeme po dlouhé Farské louce kolem lesa dolů k adamovské silnici. Ve spodní části louky mineme po pravé ruce hájek, zvaný **Palouk**, kde celé generace křtinských trampů a táborníků pořádají ohně a pálení čarodějnic.

U silnice budeme mít po pravé ruce poslední pozoruhodnost, tzv. **Mramorku**. Mramorový lom zde podle tradice nechal zřídit opat Kryštof Matuška někdy po roce 1738. Pozval si k tomu italské kameníky, kteří zde pracovali ještě v roce 1844. Mramor byl postupně vytěžen, ale ještě v roce 1922 zde březinský starosta Alois Polák těžil alespoň vápenec.

Na louce naproti Mramorce vidíme trojmezí, kterým jsme ráno začínali. Jsme u cíle a jdeme domů na kafe. Dál nás už stejně nařízení vlády nepustí. Pokud jste šli s námi, minuli jste cestou stovky hraničních kamenů, většinou z první republiky (*označené ČSR*), ale někdy i mladší, nevzhledně betonové, a někdy naopak podstatně starší. Kdybyste snad mezi nimi našli i nějaký opravdový klenot, nechte si to pro sebe. Ať nám ho někdo neukradne. Dobrý pocit z krásného výletu vám ale nikdo vzít nemůže. Tím se klidně chlubte.

Šťastnou cestu přeje Petr Švenda